

IRÁNYELVEK A TERVEK KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELMI ELLENŐRZÉSÉHEZ²

(1) A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG VÉDELME

- (1.1) A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben (továbbiakban: Köv.tv.) meghatározott kulturális örökségvédelemmel kapcsolatos, **a műemléken végzett építési munka és telekalakítás esetén** az épített környezet alakításáról és védelméről szóló 1997. évi LXXVIII. törvényben (a továbbiakban: Étv.) meghatározott hatósági feladatok ellátása során engedélyező hatóságként a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (a továbbiakban: Hivatal), jár el.³
- (1.2) A régészeti lelőhelyet, vagy régészeti védőövezetet, illetve a műemléki területet valamint külön jogszabályban meghatározott esetekben műemléket érintő - más hatóságok előtt indult - eljárásokban **SZAKHATÓSÁGKÉNT** a Hivatal jár el.⁴

(2) A RÉGÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELME

- (2.1) A földmunkával járó fejlesztésekkel a régészeti lelőhelyeket – a Köv. tv.-ben meghatározottak kivételével - **el kell kerülni.**⁵
- (2.2) A régészeti örökség elemei a régészeti érdekű területekről vagy a régészeti lelőhelyről csak **régészeti feltárás** keretében mozdíthatók el. Amennyiben a feltáráson előkerülő régészeti leletek a helyszínen nem őrizhetők meg, azokat elsősorban a feltárást végző illetékes múzeumban vagy országos szakmúzeumban kell elhelyezni. A régészeti feltárások költségeit a mentő feltárások kivételével annak kell fedeznie, akinek érdekében a feltárás szükségessé vált.⁶
- (2.3) A **feltárássra** vonatkozó általános rendelkezéseket, a nagyberuházásokra, a megelőző és a mentő feltárásokra vonatkozó sajátos szabályokat az 5/2010. (VIII.18.) NEFMI rendelet, illetve a Köv.tv. 19-27. § tartalmazza.
- (2.4) **Régészeti feltárás feltárási engedély alapján végezhető.** Az engedélyt a Hivatal adja ki.⁷
- (2.5) Ha **régészeti feltárás esetén kívül** régészeti emlék, illetőleg lelet kerül elő, a felfedező (a munka felelős vezetője) köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és az illetékes múzeum nyilatkozatának kézhezvételéig szüneteltetni, a

² Függelék a Helyi Építési Szabályzatokhoz

³ 324/2010 (XII.27.) Korm. rendelet 5 § (1) és (2) bekezdései

⁴ 324/2010 (XII.27.) Korm. rendelet 6 § (1) bekezdés

⁵ Köv.tv. 19. § (1)

⁶ Köv.tv. 19. § (2) és (3)

⁷ Köv.tv. 20. § (1) és 324/2010 (XII.27.) Korm. rendelet 5 § (1) bekezdése

helyszín és a lelet őrzéséről - a felelős őrzés szabályai szerint - a jegyző vagy az illetékes múzeum, vagy a hatóság intézkedéséig gondoskodni. Az emléket vagy leletet az illetékes települési önkormányzat jegyzőjének haladéktalanul be kell jelenteni. E kötelezettség a felfedezőt, az ingatlan tulajdonosát, az építtetőt és a kivitelezőt egyaránt terheli.⁸

(2.6) A beruházó a megelőző feltárással kapcsolatos engedély iránti kérelem benyújtását megelőzően, a nagyberuházás által érintett területen a terület régészeti érintettségének egyértelmű tisztázása, a régészeti örökségi elemekre vonatkozó ismeretek (különösen a lelőhely jellegének, korának, kiterjedésének és intenzitásának) megszerzése és pontosítása, valamint az ebből következően elvégzendő régészeti feladatellátás formájának, idő- és költségvetésének meghatározása érdekében, a 4. § (1) bekezdésében meghatározott régészeti feltárási módok – a régészeti megfigyelést kivéve – alkalmazásával előzetes dokumentációt köteles készíttetni a régészeti feltárással kapcsolatban. Az előzetes dokumentáció elkészítése kiterjed a beruházás által érintett területre vonatkozó kulturális örökségvédelmi és helytörténeti szakirodalmi adatok, múzeumi, térképi, levéltári adatok, valamint fényképek részletes feldolgozására is. A feltárási engedély iránti kérelemhez csatolni kell a beruházó arra vonatkozó nyilatkozatát, hogy a beruházás nagyberuházásnak minősül, és az előzetes dokumentációt.⁹

(2.7) A régészeti lelőhelyet, a régészeti érdekű területeket a régészeti védőövezetek területi lehatárolását a szabályozási tervlapok jelölik.

(3) AZ ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG VÉDELME

(3.1) Az építészeti örökség értékei országos, vagy helyi jelentőséggel bírnak. Országos jelentőségű érték az, amelyet a miniszter a KÖH előterjesztése alapján rendeletben védetté nyilvánít. A helyi védelem tárgyait azok az értékek képezik, amelyeket a helyi önkormányzat rendelete értékei miatt védendőnek minősít.

(3.2) Az építészeti örökséghez tartozó országos jelentőségű értékek **az egyedi védelem alatt álló műemlékek és a műemléki szempontból védett területek** (történeti táj, műemléki jelentőségű terület, műemléki környezet, történeti kert), illetve a temetők, temetkezési emlékhelyek.¹⁰

Történeti tájként kell műemléki védelemben részesíteni az ember és a természet együttes munkájának eredményeként létrejött olyan kulturális (történeti, műemléki, művészeti, tudományos, műszaki stb.) szempontból jelentős, részlegesen beépített területet, amely jellegzetessége, egysége révén topográfiai körühatárolható egységet alkot.¹¹

⁸ Köv.tv. 24. § (2)-(3)

⁹ 5/2010. (VIII.18.) NEFMI rendelet 21. § és 22. § (1) bekezdés

¹⁰ Köv. tv. 36-40/A §

¹¹ Köv.tv. 38. §

Műemléki jelentőségű területként kell védeni a település azon részét, amelynek a jellegzetes, történelmileg kialakult szerkezete, beépítésének módja, összképe, a tájjal való kapcsolata, terei és utcaképei, építményeinek együttese összefüggő rendszert alkotva - műemléki védelemre érdemes módon - fejezi ki az azt létrehozó közösség építészeti kultúráját.¹²

Műemléki környezetnek minősülnek a védetté nyilvánított műemlékkel vagy műemléki jelentőségű területtel közvetlenül határos ingatlanok, a közterületek és a közterületekkel határos ingatlanok. A védetté nyilvánításról szóló rendelet sajátos viszonyok esetén ettől eltérően is kijelölheti a műemléki környezetet.¹³

(3.3.) A települési önkormányzat – a Köv.tv. 5. § (1) bekezdésében foglalt együttműködési kötelezettségre figyelemmel – a helyi védettség településrendezési eljáráson kívüli megszüntetéséről szóló rendelet tervezetét tájékoztatásul megküldi a kulturális örökségvédelmi hatóságnak.¹⁴

(3.4.) Az építészeti értékvédelem országos és helyi jelentőségű elemeit a szabályozási terv jelöli.

(4) SPECIÁLIS SZABÁLYOK

(építési vagy más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenységek)

(4.1) Az Iroda engedélyezi a következő, egyébként építési vagy más hatósági engedélyhez nem kötött tevékenységeket:

- a) a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeken végzendő, 30 cm mélységet meghaladó földmunkával járó, illetőleg a terület jellegét veszélyeztető, befolyásoló változtatás;
- b) régészeti lelőhelyen 30 cm mélységet meghaladó tereprendezési munkák;
- c) a védetté nyilvánított kulturális örökségi elem jellegét és megjelenését érintő munkák, tevékenységek;
- d) reklámok műemléken történő elhelyezése;
- e) a műemlék falfelületeinek vagy szerkezeteinek, továbbá alkotórészeinek és tartozékainak tudományos vagy műszaki célú kutatására, feltárására irányuló munkák;
- f) a műemlék funkciójának, használati módjának megváltoztatása;
- g) műemlékhez tartozó ingatlanterületen fa kivágása, telepítése, tereprendezés;

¹² Köv.tv. 39. §

¹³ Köv.tv. 40. §

¹⁴ Étv. 57. § (4) bekezdés

- h) műemlék egyes részeinek, illetve szerkezeti elemeinek elmozdítása, illetőleg szabadtéri múzeum keretében készülő rekonstrukcióba történő beépítése;
- i) a műemlékekkel és a védetté nyilvánított kulturális javakkal kapcsolatos megóvási (konzerválási), restaurálási vagy átalakítási munkák;
- j) a műemlék jellegét és megjelenését befolyásoló fényforrás elhelyezése, illetve üzemeltetése;
- k) e törvényben meghatározott egyéb esetek.¹⁵

(4.2.) Műemlékvédelmi érdekből az Iroda a műemlék felújítási, helyreállítási munkáinak engedélyezése során az országos építésügyi szabályoktól és a kötelezően alkalmazandó nemzeti szabványoktól eltérhet. Az eltérés akkor engedélyezhető, ha az alkalmazandó megoldás az élet- és vagyónbiztonság követelményeinek megfelel, vagy mindkettő más módon biztosítható.¹⁶

FOGALMAK¹⁷

1. *Beruházás*: bármely földmunkával együtt járó, az építésügyi jogszabályok hatálya alá eső építési munka, intézkedési terv kivitelezésére, továbbá létesítmény megvalósítására, üzembe helyezésére irányuló engedélyköteles tevékenység;
2. *Beruházó*: beruházási, fejlesztési, bontási, helyreállítási vagy felújítási terv engedélyezését kérelmező vagy végző természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság;
3. *Érintett területi múzeum*: az a megyei múzeumi szervezethez nem tartozó, régészeti gyűjtőkörrel rendelkező területi múzeum, amelynek működési engedélyében meghatározott gyűjtőterületét a régészeti feltárás érinti;
4. *Nagyberuházás*: a Kormány által rendeletben nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánított beruházás, vagy a Tisza-völgy árvízi biztonságának növelését, valamint az érintett térség terület- és vidékfejlesztését szolgáló program (a Vásárhelyi-terv továbbfejlesztése) közérdekűségéről és megvalósításáról szóló 2004. évi LXVII. törvény hatálya alá tartozó beruházás, vagy a Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. koordinátor szervei által kezelt egyéb beruházás;
5. *Régészeti leletek elsődleges feldolgozása*: olyan mértékű feldolgozás, amely a leletek egyedi azonosítását, állagmegóvását, biztonságos tárolását, gyűjteményi alapnyilvántartásba vételét és tudományos-szakmai hozzáférését biztosítja.
6. *Régészeti leletek befogadása*: a régészeti feltárás során előkerült régészeti leletanyag muzeális intézmény gyűjteményében történő végleges elhelyezése;

¹⁵ Köv.tv. 63. § (2) bek.

¹⁶ Köv.tv. 63. § (3) bek.

¹⁷ 5/2010. (VIII.18.) NEFMI rendelet 1. § és Köv.tv. 7. §)

7. *Területátadás:* a régészeti feltárást követően a munkaterület kivitelezési tevékenységre állapotörögzítő jegyzőkönyvvel történő átvétele a beruházótól;
8. *Területátvétel:* a régészeti feltárást megelőzően a földmunkával járó változtatással érintett munkaterületnek régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotörögzítő jegyzőkönyvvel történő átvétele a beruházótól;
9. *Történeti városmag:* a mai városok területén található, az eredeti történelmi városszerkezetet tükröző, maradandó emlékeket nagy mélységben és több rétegben megőrző, a település több évezredes múltját és folyamatosságát mutató jól lehatárolható, nagyobb összefüggő terület;
10. *Megelőző feltárás:* a hatóság által jóváhagyott írásbeli szerződés alapján végzett olyan régészeti kutatási tevékenység, amely a földmunkával járó fejlesztések, beruházások által érintett régészeti lelőhelyek feltárására irányul.
11. *A feltárás jellege:* kutatási program keretében végzett régészeti feltárás (terv-ásatás) vagy beruházáshoz kapcsolódó megelőző feltárás.
12. *Műemlék:* olyan műemléki érték, amelyet e törvény alapján jogszabállyal védetté nyilvánítottak.
13. *Műemléki érték:* minden olyan építmény, kert, temető vagy temetkezési hely, terület (illetve ezek maradványa), valamint azok rendeltetésszerűen összetartozó együttese, rendszere, amely hazánk múltja és a közösségi hovatartozás-tudat szempontjából kiemelkedő jelentőségű történeti, művészeti, tudományos és műszaki emlék, alkotórészeivel, tartozékaival és berendezési tárgyaival együtt.
14. *Próbafeltárás:* a régészeti lelőhelyek állapotfelmérését, jellegük, térbeli kiterjedésük és rétegsoraik megállapítását célzó tevékenység.
15. *Régészeti emlék:* a régészeti örökség ingatlan eleme.
16. *Régészeti érdekű terület:* valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.
17. *Régészeti feltárás:* tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.
18. *Régészeti lelet:* a régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt - jellegénél fogva - ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.
19. *Régészeti lelőhely:* az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatóak, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.
20. *Régészeti örökség:* az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett ér-

zékkelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével.

21. *Régészeti védőövezet:* a védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.
22. *Védett örökségi elem:* az e törvény erejénél fogva védelem alatt álló, illetve miniszteri rendelettel vagy hatósági eljárás során védetté nyilvánított kulturális örökségi elem.